Подобрување на системот на спреги и контроли во Република Македонија:

Судска контрола на извршната власт

Д-р Дане Талески
Д-р Марко Кмезиќ
М-р Лура Положани

Центар за југоисточно европски студии
Универзитет во Грац

- Визија:
  - Функционален демократски систем на спреги и контроли во Република Македонија
- Цел:
  - Независно судство кое може да врши целосна контрола врз извршната власт
- Цел:
  - Судии и обвинители кои можат, во законска постапка, да ги контролираат политичарите за нивните индивидуални активности

Методологија

- Деск истражување
  - Анализа на претходни студии и релевантни документи;
  - Временска линија на реформи
  - Идентификација на релевантни чинители
- Интервјуа
  - 36 полу-структуирани со чинители од следните категории:
    1. Судска власт
    2. Законодавна власт
    3. Извршна власт
    4. Заинтересирана јавност

Главни резултати: Независност

- **Политичко влијание врз судството**: според нашите интервјуа и други релевантни извештаи (ЕУ, САД) политичкото влијание е огромно и во голема мера ја намалува независноста.
- **Изборите за членови на Судкиот совет и Советот на ЈО** не се сметаат за слободни и фер, има политички влијанија, и не се бираат секогаш најкомпетентните кандидати.
- **Нестручноста на судиите и обвинителите** се смета за важна пречка во остварување на независноста на судството.
- Постои **недостаток на судска контрола врз извршната влас**т: интервјуираните експерти не можеа да посочат релевантен пример. Повеќе се склони да веруваат дека **извршната власт го контролира судството**.

Ниски оцени за работата на судовите и обвинителствата, а уште пониски за Советите

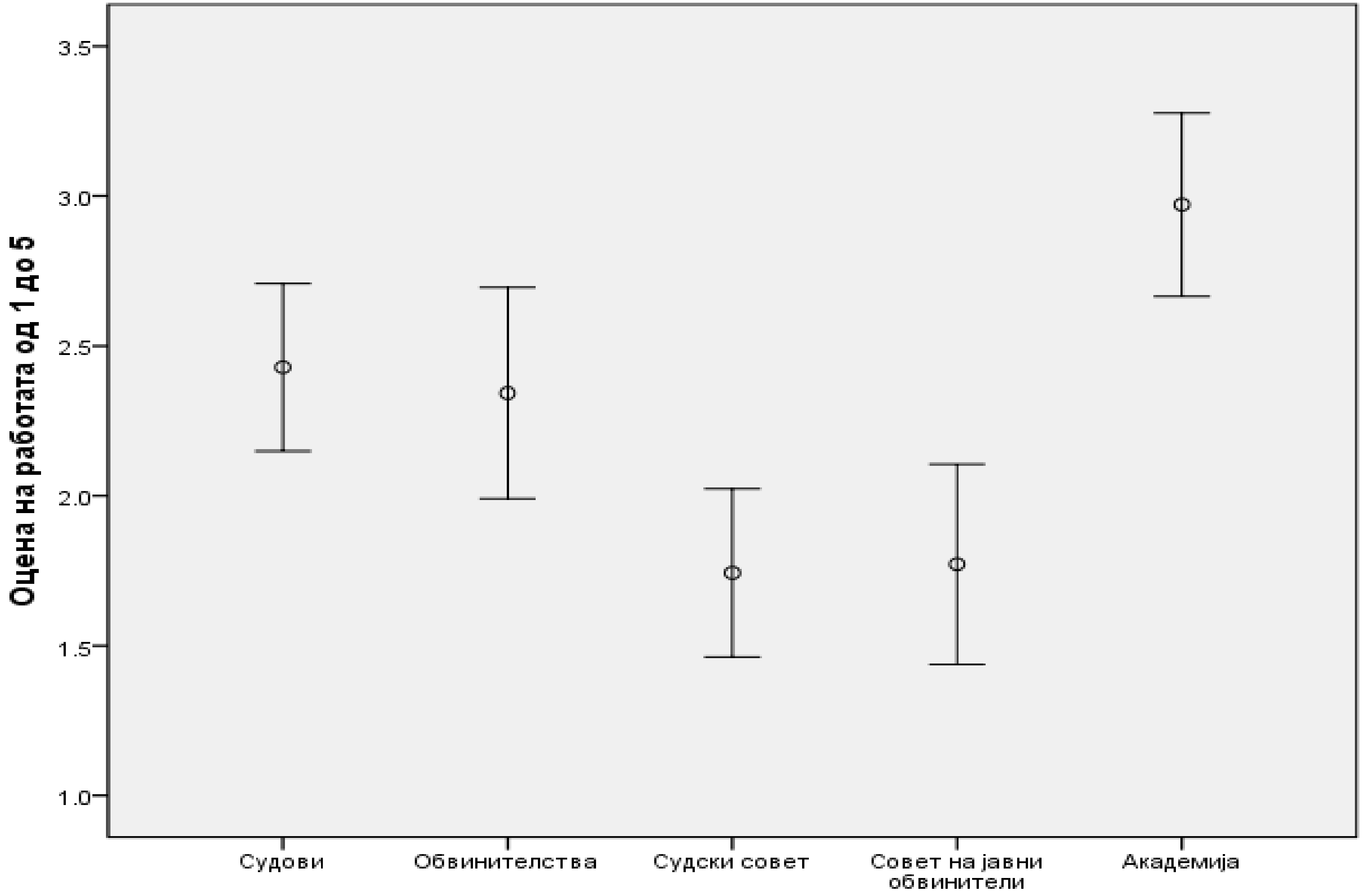

Ниски оцени за судска независност и судска контрола на извршна власт, уште пониски оцени за независноста на Советите

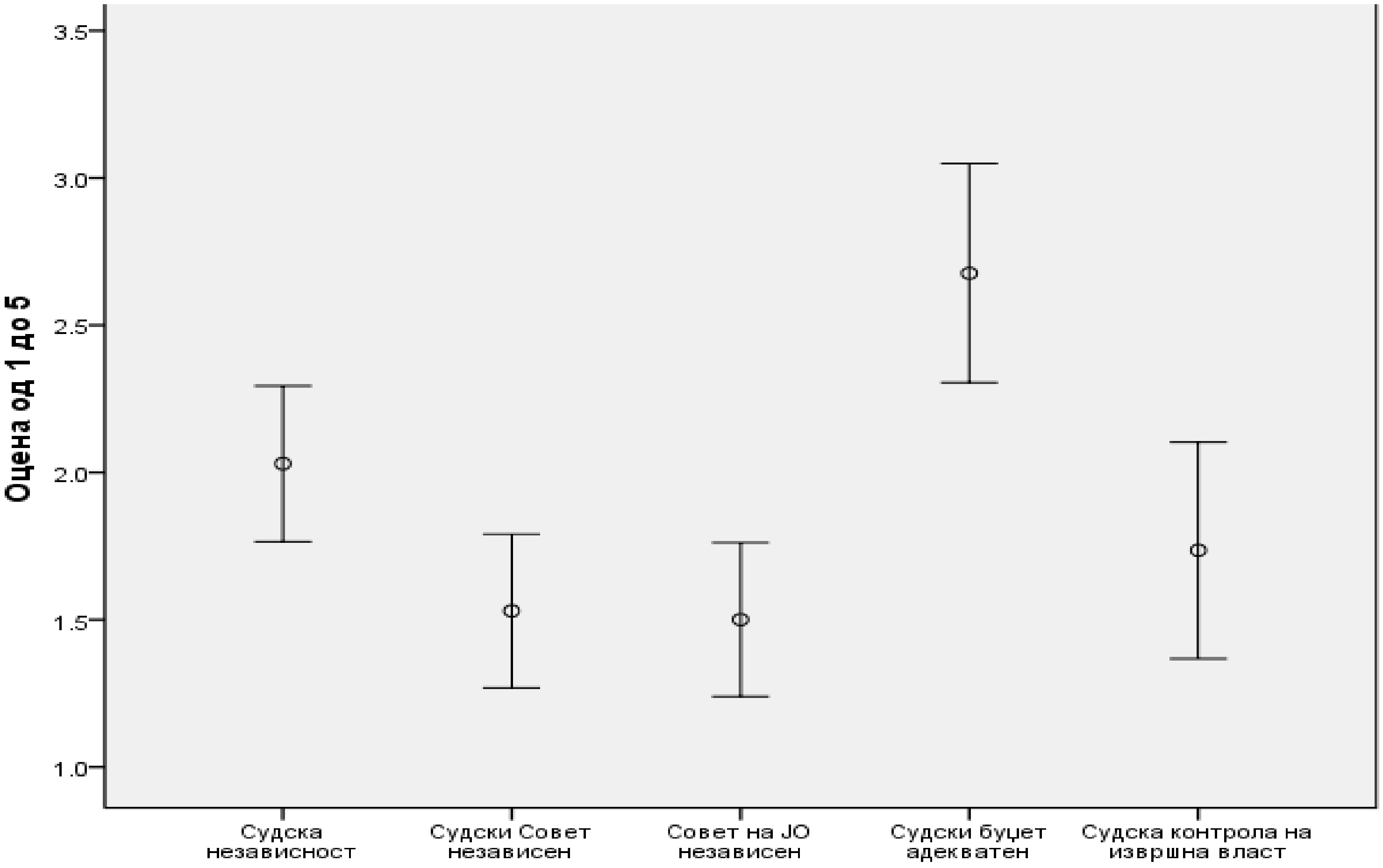

Политичките влијанија најмногу ја ограничуваат независноста

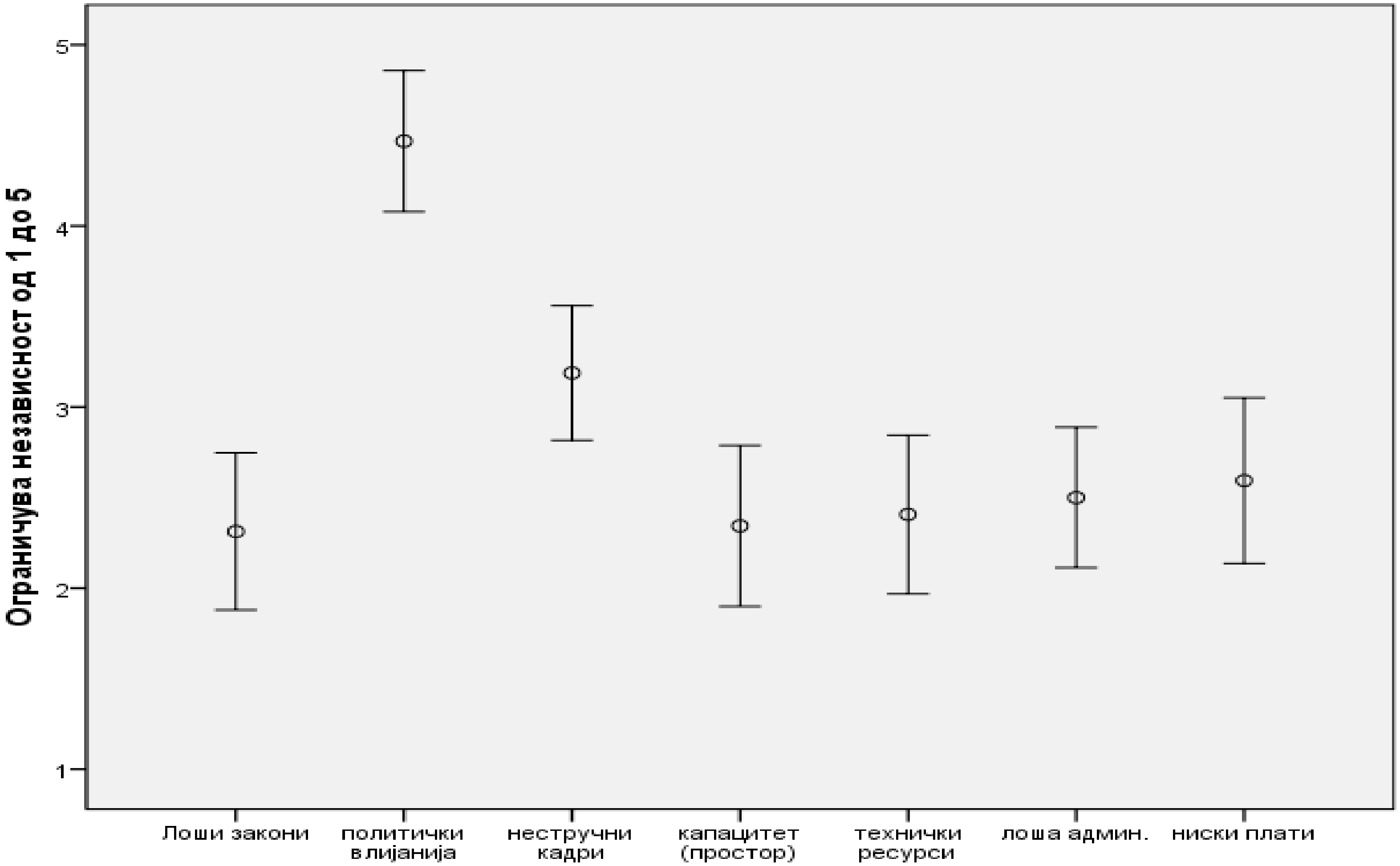

Владата има најголемо влијание врз работата на судовите

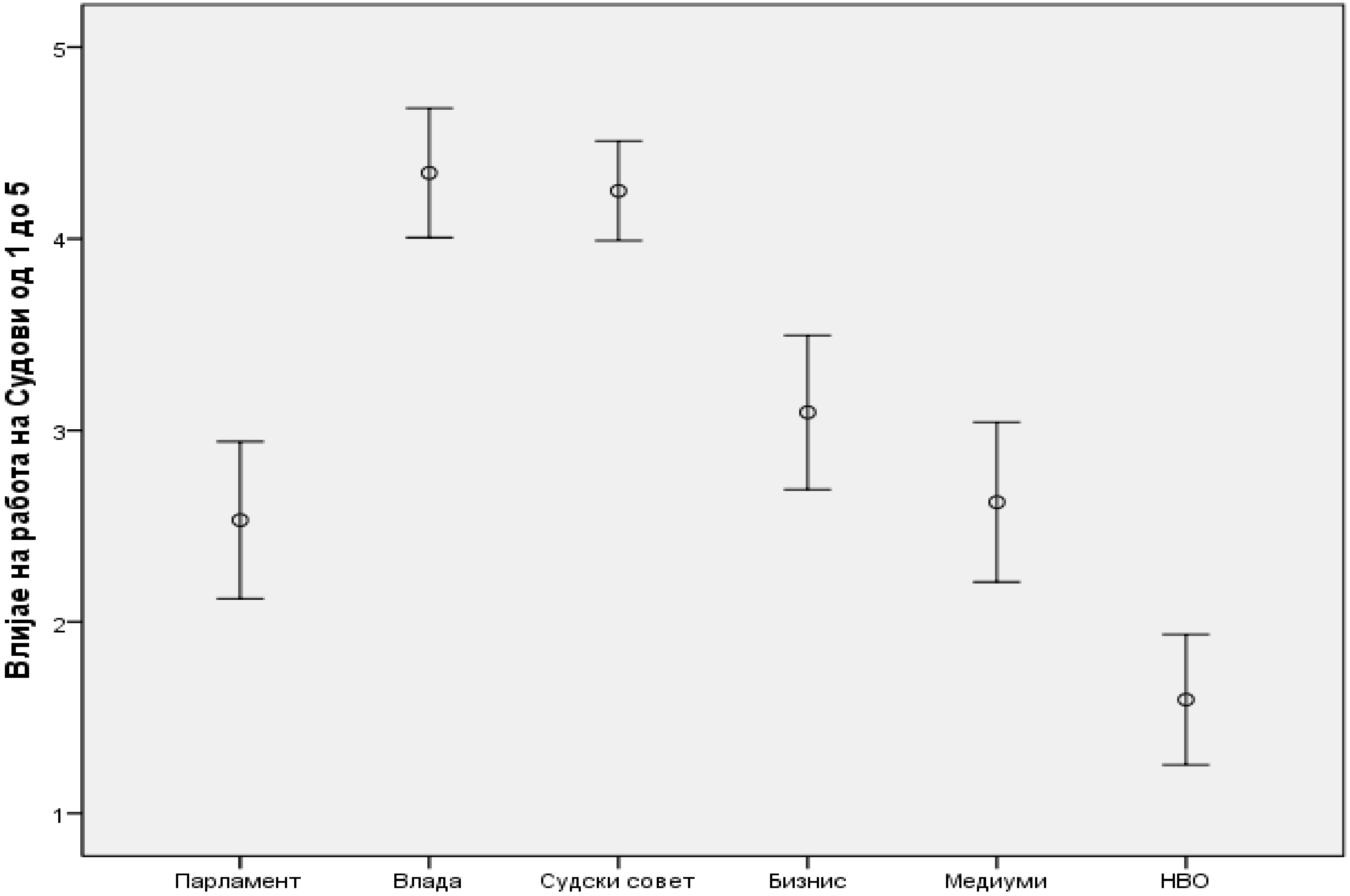

Владата има најголемо влијание врз работата на јавното обвинителство

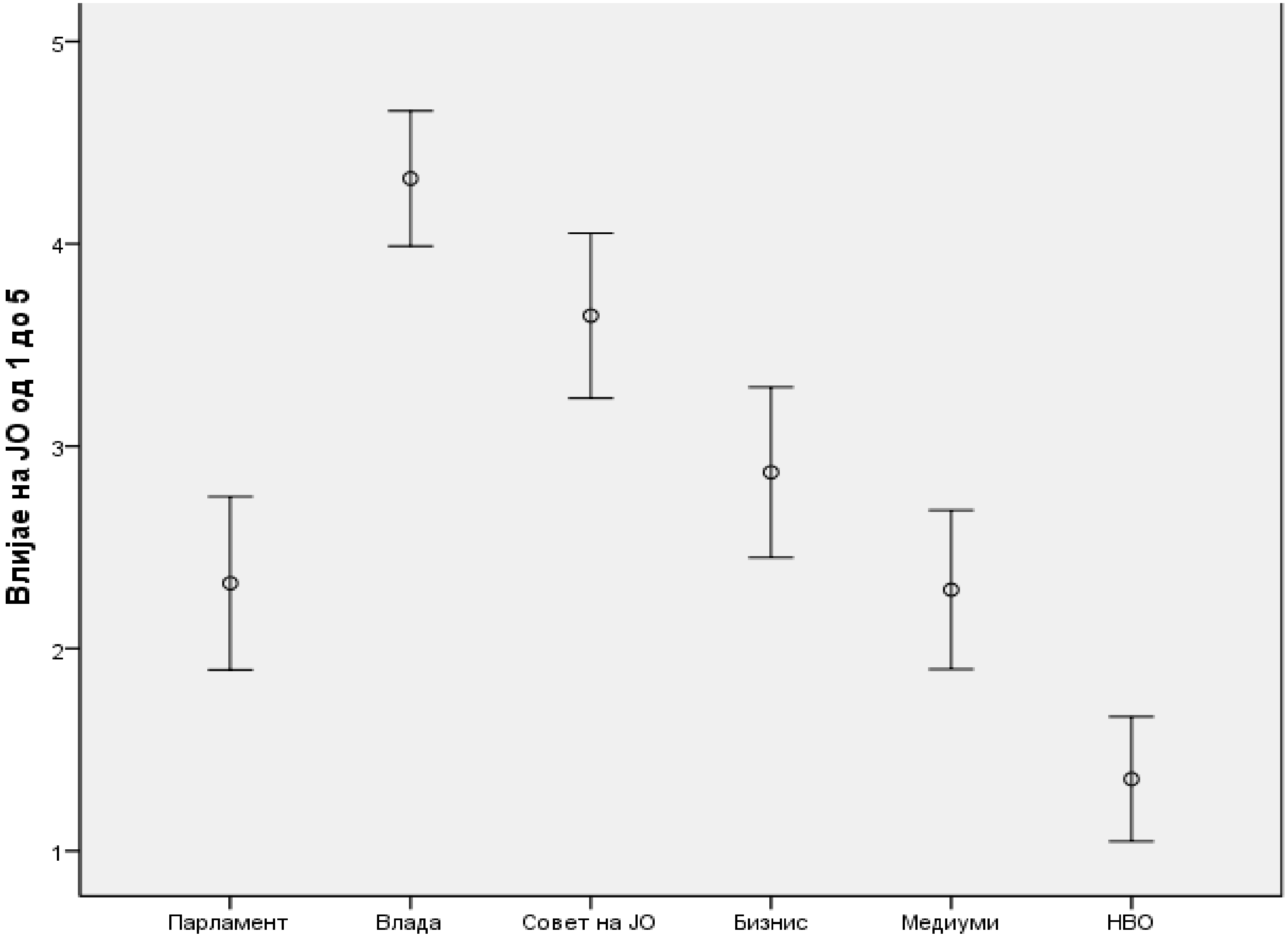

Главни резултати: Одговорност и систем на кариери

- **Недостига меритократија**: постои широко распространето верување дека изборот на судии и обвинители, како и генерално системот на кариери, е под политичко влијание.
- **Селективна правда:** се смета дека во сензитивни (политички) случаи судството е селективно и под притисоци од разни групи.
- **Недостаток на одговорност:** посебно меѓу албанските испитаници, се смета дека судиите и обвинителите не сносат одговорност доколку има случаи на неправично судење.

Главни резултати: Квалитет на правда

- **Квалитет на правда:** Покрај случаи на неправнично судење или селективна правда, одлуките не се образлагаат добро и има неконзистенстност во судската пракса.

- **Транспарентност:** основен предуслов за да се подобри довербата кај граѓаните во судските институции. Ова е првиот чекор за судовите да ја зголемат кредибилноста и независноста.

Можности во иднина

- **Ризици за реформи и промени**:
  - Недостаток на политичка волја (политички обструкции)
  - Постигнување на консензус за зајакнување на судска независност
  - Нејасни реформски критериуми и нееднаква примена (на пр. Истакнат правник)
  - Недостаток на капацитет и ресурси за промени
- **Потенцијал за промени:**
  - Поголема политичка волја од сите засегнати
  - Подобрување на интегритетот на Советите и развој на заштити и механизми за јакнење на интегритетот на судии и обвинители
  - Зајакнување на независноста на судските институции
  - Зголемување на транспарентноста

Предлози за политики

- Зајакнување на судството:
    1. Целосна имплементација на итните реформски приоритети

Зајакнување на независноста

- Зајакнување на одговорноста

- Зголемување на транспарентноста (ефективна можност за промена, градење коалиции и критична маса)

Евалуација

- Случаи на судска контрола врз извршна власт

- Редовни анонимни анкети на судии и обвинители за оцена на независноста, одговорноста и квалитетот на правдата

- Анонимни анкети на релевантни чинители и анкети на јавното мислење за оцена на перцепција кон судството